ตำนาน
พระบรมธาตุลำปางหลวง

วัดพระธาตุลำปางหลวง
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ตำนาน
พระบรมธาตุลำปางหลวง

วัดพระธาตุลำปางหลวง
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

และ

ตำนานพระแก้วมรกต
ตำนานเจ้าเจ็ดตน

คำนำ

เนื่องจากทางวัดพระธาตุลำปางหลวงได้จัดพิมพ์หนังสือตำนานของวัดหลายครั้งหลายคราว เพื่อเผยแพร่ให้แก่พุทธศาสนิกชนที่ได้มานมัสการและเที่ยวชมโบราณสถานภายในวัดพระธาตุลำปางหลวงอยู่เสมอมิได้ขาด เมื่อมาถึงวัดทุกท่านต่างก็ถามหาหนังสือประวัติความเป็นมาของวัด จึงทำให้หนังสือไม่เพียงพอกับความต้องการ

ดังนั้น ทางวัดพระธาตุลำปางหลวงจึงได้จัดพิมพ์หนังสือตำนานของวัดขึ้นอีก จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนและอาคันตุกะที่มีความสนใจ เพราะวัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดลำปาง มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพสักการะบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

หวังว่าหนังสือตำนานเล่มนี้คงเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจที่ได้มานมัสการ และชมโบราณสถานแห่งนี้ ไม่มากก็น้อยพอสมควรขอความสุขความเจริญ จงมีแก่ทุกท่านเทอญ

พระมหานิยม ฐานทตฺโต

เจ้าอาวาสวัดพระธาตุลำปางหลวง

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

สารบัญ

วัดพระธาตุลำปางหลวง

วัดพระธาตุลำปางหลวง

วัดพระธาตุลำปางหลวงตั้งอยู่ที่บ้านลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ห่างจากถนนสายเอเชีย (ถนนใหญ่) ประมาณ ๔ ก.ม. มีถนนแยกจากถนนใหญ่เข้าสู่ตัวอำเภอเกาะคา ผ่านโรงงานน้ำตาลเกาะคา และที่ว่าการอำเภอเกาะคาไปทางทิศเหนือ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดลำปางไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๑๘ ก.ม. วัดนี้ยังมิได้ยกขึ้นเป็นวัดพระอารามหลวง และเป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษของไทย มีความสำคัญทั้งก่อนและหลังที่ชนเชื้อชาติไทยในปัจจุบันจะเข้ามาครอบครองแผ่นดินภูมิภาคนี้ ซึ่งท่านจะได้รับความรู้อันเป็นประวัติศาสตร์ของชาติและศาสนาดังต่อไปนี้

Wat Pra tat Lampang Luang, situated at Lampang Luang Village, Ko Kha district, Lampang Province, is 18 kilometres southwest of Lampang or about 4 kilometres north of Ko Kha district.

This Buddhist monastery is considered one of the oldest shrines in Lampang and is a must for all visitors.

ความสำคัญของวัดพระธาตุลำปางหลวง

วัดพระธาตุลำปางหลวงนับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของนครลำปาง เพราะ

๑. เป็นวัดที่มีมาแต่โบราณ เป็นต้นกำเนิดของคำว่า "ลำปาง"

โดยทางตำนาน จึงเป็นเหตุให้นำมาใช้เป็นชื่อเมืองว่า "นครลำปาง" และจังหวัดลำปางในปัจจุบัน

๒. เป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ไทย เจ้าผู้ครองนครลำปางและภาคเหนือทั้งหมดเคยเสด็จและยกย่องว่าเป็นหลักของบ้านเมืองสืบมาทุกยุคทุกสมัย

๓. เป็นวัดที่มีตำนานระบุไว้ชัดเจนว่า มีพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนสำคัญบรรจุอยู่ในองค์พระธาตุเจดีย์ที่เป็นประธานของวัด

๔. เป็นวัดที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตอันล้ำค่าอีกองค์หนึ่งของประเทศไทย และยังคงประดิษฐานอยู่จนถึงทุกวันนี้

๕. เป็นวัดที่มีอนุสรณ์แห่งการกอบกู้อิสระภาพของชาติไทยในแดนล้านนาไทยไม่ให้ตกไปเป็นทาส (เมืองออกของประเทศอื่น) ซึ่งได้รับความสำเร็จเป็นประถม ณ วัดนี้

วัดพระธาตุลำปางหลวงแห่งนี้มิได้มีความสำคัญสำหรับชาวนครลำปางเท่านั้น ยังเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านชาวเมืองทั้งใกล้ไกลต่างพากันมากราบไหว้บูชาอยู่เนืองนิตย์ พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้สถานที่แห่งนี้ประกอบราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็เคยเสด็จมานมัสการพระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นวัดตามคติวัดมหาธาตุในสมัยอารยะธรรมพุทธหินยานละกาวิน เป็นวัดไม้เก่าแก่ที่สมบูรณ์ที่สุดของประเทศ มีคุณค่าทั้งในทางประวัติศาสตร์และทางสถาปัตยกรรมอย่างยิ่ง งานออกแบบทางสถาปัตยกรรมการวางผังของวัดยึดคติความเชื่อในจักรวาลทางพระพุทธ

ศาสนาซึ่งเชื่อว่าเขาพระสุเมรุเป็นหลักของจักรวาล มีสวรรค์วิมานชั้นต่างๆ มีทวีปใหญ่ ๔ ทวีป บริเวณที่เป็นท่ามกลางทรายในเขตจักรวาลนี้เปรียบดังมหาสมุทรศรีทันดรล้อมรอบเป็นรูปวงแหวน ซึ่งตามคติโบราณใช้ทรายแทนมหาสมุทรศรีทันดร (เพราะฉะนั้นการก่อเจดีย์ทรายในวัดโดยเฉพาะที่วัดพระธาตุลำปางหลวงจึงเป็นการพยายามเสริมมหาสมุทรศรีทันดรให้คงอยู่ตลอดไป เนื่องจากทางวัดได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาสมุทรศรีทันดรที่เป็นทรายกลายเป็นปูพื้นอิฐไปด้านหนึ่ง ทำให้ขาดทะเลที่เป็นคลื่นกลายเป็นทะเลที่ราบสนิท) แต่ละทวีปมีภูมิอยู่ ๔ ภูมิ ทางทิศใต้เป็นมนุษยภูมิ เรียกว่า ชมภูทวีป มีกำแพงหินล้อมรอบจักรวาล สถานที่วัดพระธาตุลำปางหลวงแห่งนี้เป็นเขตพุทธาวาสล้อมรอบด้วยวิหารคตรูปสี่เหลี่ยม สมมุติแทนกำแพงหินรอบจักรวาล มีประตูเข้า ๓ ทาง ด้านที่หันไปทางทิศตะวันออกเป็นทางลาดมีบันไดนาคเปรียบได้กับแม่น้ำคงคา มีนาคและสิงห์อันเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์เฝ้าอยู่ที่ต้นน้ำ ส่วนซุ้มประตูโขงคือ ประตูจักรวาลลวดลายเหนือซุ้มนี้คือพันธุ์ไม้ สัตว์หิมพานต์และวิมานของทวยเทพอยู่ลดหลั่นเป็นชั้นเชิง วิหารหลวงเป็นวิหารที่สำคัญมาก เปรียบเป็นชมภูทวีป วิหารพระพุทธ พระอุโบสถ วิหารละโว้ (วิหารพระเจ้าศิลาหรือวิหารจามเทวี) หอหรือซุ้มพระพุทธบาท วิหารน้ำแต้ม วิหารต้นแก้ว ซึ่งสิ่งก่อสร้างเหล่านี้สมมุติแทนระบบจักรวาลตามความเชื่อเก่าแก่ โดยมีองค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นแกนค้ำชูจักรวาลได้

พระบรมธาตุลำปางหลวง

องค์ พระบรมธาตุเจดีย์เป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลานนา มีฐานกว้างด้านละ ๑๒ วา สูง ๒๒ วา ๒ ศอก ยอดฉัตรทำด้วยทองคำ มีกำแพงแก้วลูกกรงสัมฤทธิ์ยอดดอกบัวล้อมเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส องค์พระเจดีย์ภายนอกบุด้วยแผ่นทองเหลืองทองแดงติดทองคำเปลว เรียกว่าทองจังโก แผ่นโลหะเหล่านี้มีลายสลักดุลเป็นลวดลายประจำยามแบบต่างๆ ไม่ซ้ำกันแม้แต่แผ่นเดียวนับเป็นแบบอย่างลวดลายศิลปะ

ลานนาไทยที่ประมวลกันอยู่มากที่สุด ณ ที่เดียวกัน ภายในองค์พระเจดีย์บรรจุเส้นพระเกษา และพระอัฐิธาตุพระนลาตข้างขวา พระอัฐิธาตุพระสอด้านหน้าด้านหลัง ที่พระกุมาระกัสสะปะเถระเจ้าและพระเมฆิยะเถระเจ้าอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ องค์พระบรมธาตุเจดีย์ได้รับการบูรณะซ่อมแซมจากเจ้าผู้ครองนครลำปางมาหลายยุคหลายสมัย โดยครั้งหลังสุดบูรณะเมื่อปี พ.ศ.๒๐๓๙ เจ้าหาญศรีธัตถะเป็นผู้บูรณะตราบจนปัจจุบัน

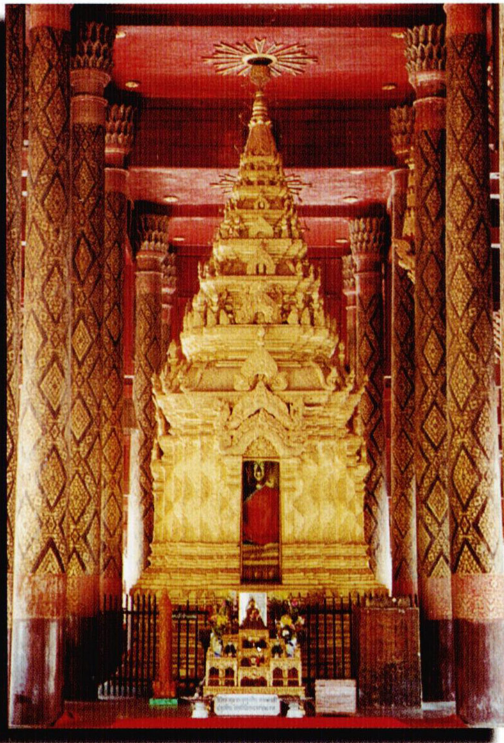
The main pagoda is square at the base, 24 metres wide and 45 metres high, made of brick and coated all over with brass and copper plates.

It was believed to be erected in the days of the Lord Buddha. The initial pagoda was only 3.5 metres high. Later restorations rendered its present form, grouped among the typical Lanna Style. This holy shrine enshrines relics including the hair of the Great Preacher.

The grand chapel is, in the east of the main pagoda, 17 metres wide and 36 metres long and supported by 46 laterite columns. It was constructed by a vassal of Chiangmai (named Muen Kum Peg) who governed Lampang in 1486. Two Buddha images called Lan Tong (1.5 metres wide at the base and 1.75 metres high) and Tan Jai (a metre wide and high) are respectively placed interior and posterior to the mon dob inside the grand chapel.

ซุ้มปราสาททอง

ซุ้มปราสาททอง ในพระวิหารหลวง เป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าล้านทอง ซึ่งพระวิหารหลวง สร้างเมื่อปี พ.ศ.๒๐๑๙ โดยเจ้าหมื่นคำเป๊ก(คำเพชร) เจ้าผู้ครองนครลำปาง กว้าง ๘ วา ๒ ศอก ยาว ๑๘ วา มีเสา ๔๖ ต้น ก่อด้วยศิลาแลง กลางพระวิหารหลวงเป็นซุ้มปราสาททองประดิษฐาน พระเจ้าล้านทอง พระพุทธรูปสัมฤทธิ์สวยที่สุดของนครลำปาง หน้าตักกว้าง ๗๒ นิ้ว สูง ๙๓ นิ้ว เจ้าหาญศรีธัตถะมหาสุรมนตรีผู้ครองนครลำปางเป็นผู้สร้าง ด้านหลังซุ้มปราสาทประดิษฐานพระเจ้าทันใจ

An ancient mon dob (a square structure with four arches and a pyramidal roof) in the grand chapel.

ประวัติพระเจ้าทันใจ

พระเจ้าทันใจเป็นพระพุทธรูปที่สร้างภายในวันเดียวเสร็จคือ หล่อตั้งแต่รุ่งเช้าถึงเย็นภายในวันเดียวเสร็จ เรียกว่าทันอกทันใจ พระเจ้าทันใจ วัดพระธาตุลำปางหลวงสันนิษฐานสร้างในสมัยเจ้าหมื่นคำเป็ก หน้าตักกว้าง ๓๙ นิ้ว สูง ๕๔ นิ้ว

พระวิหารหลวง

พระประธานองค์ใหญ่

พระประธานองค์ใหญ่ก่อด้วยอิฐถือปูน หน้าตักกว้าง ๒๐๙ นิ้ว สูง ๒๒๕ นิ้ว สิงห์สามปางมารวิชัย ประดิษฐานในวิหารพระพุทธ

วิหารพระพุทธ

วิหารพระพุทธ กว้าง ๕ วา ยาว ๑๑ วา ๑ ศอก ตามตำนานไม่ปรากฏว่าสร้างเมื่อใด ใครเป็นผู้สร้าง เพียงแต่อ้างว่ามีมาก่อนแล้วประมาณอายุ ๗๐๐ ปีเศษ ภายในวิหารมีพระประธานองค์ใหญ่เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะเชียงแสนที่สวยงามมาก ก่อด้วยอิฐถือปูนลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง ๒ วา ๒ ศอก ๑ คืบ สูง ๒ วา ๒ ศอก ๑ คืบ

Buddha Vihara is, 10 metres wide and 22.5 metres long, believed to be 700 years old; the builder is anonymous. Inside, is large brick image, depicting an enlightened Buddha (5.25 metres wide and 5.25 metres high).

พระพุทธไสยาสน์

พระพุทธไสยาสน์ เป็นพระประจำตระกูลของเจ้านายฝ่ายเหนือ ซึ่งสร้างจากไม้มงคลยาว ตั้งแต่พระเศียรถึงพระบาท ๗๗ นิ้ว ประดิษฐานอยู่ที่พระวิหารต้นแก้ว

วิหารต้นแก้ว

วิหารต้นแก้ว กว้าง ๓ วา ๑ ศอก ๕ นิ้ว ยาว ๗ วา ๒ ศอก มีผังแบบคล้ายวิหารน้ำแต้มไม่ปรากฏผู้สร้าง ต่อมาภายหลังถูกปฏิสังขรณ์ทาสีฉูดฉาดแบบสมัยใหม่ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๐

Ton Kaew Vihara, 6.5 metres wide and 15 metres long, installs a golden Buddha image. Latest renovation was done in 1967.

พระพุทธรูปสัมฤทธิ์

พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ประดิษฐานในวิหารน้ำแต้ม เป็นพระพุทธรูปซึ่งหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง ๕๒ นิ้ว สูง ๗๑ นิ้ว สร้างประมาณปี พ.ศ.๒๐๔๔ โดยพระชายาของเจ้าหาญศรีทัตถะ มหาสุรมนตรีเป็นผู้สร้างถวาย

วิหารน้ำแต้ม

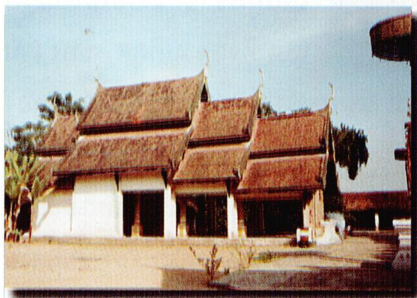
วิหารน้ำแต้ม คำว่า"น้ำแต้ม" แปลว่า "ภาพเขียน" วิหารน้ำแต้มคือวิหารภาพเขียน เข้าใจว่าสร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราชประมาณปี พ.ศ.๒๐๔๔ เจ้าหาญแต่ท้องเป็นผู้สร้าง ภายในเป็นรูปแบบที่งดงามที่สุด ของงานสถาปัตยกรรมไทย ไม่มีฝ้าเพดาน กำแพงพระประธานเขียนภาพลายทองบนพื้นรักแดงเป็นภาพต้นโพธิ์แตกกิ่งก้านสาขาอยู่กลางเบื้องบน ด้านซ้ายและขวาเป็นภาพดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อันเป็นสัญญลักษณ์ของจักรวาล ทวยหรือหูช้างรอบอาคารสลักเป็นลวดลายหน้านาค สลับกับลายดอกกวงต่างๆ ภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังเข้าใจว่าเป็นภาพเขียนเก่าแก่ที่สุด อายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ลงมา

Nam Tam Vihara, in the north of the main pagoda, was constructed around 1501 A.D. to enshrine a metal Buddha image (1.25 metres wide and high) in the days of Chao Han Sri Tat Ta.

พระพุทธรูปนาคปรก

วิหารละโว้ (วิหารพระเจ้าศิลา หรือวิหารจามเทวี) สร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ.๑๒๐๐ เจ้ากรุงละโว้พระราชบิดาของพระนางจามเทวีสร้างไว้ อยู่ด้านหลังองค์พระเจดีย์ กว้าง ๓ วา ๒ ศอก ๖ นิ้ว ยาว ๘ วา เป็นอาคารเปิดโล่ง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปนาคปรกศิลปะกรรมสมัยลพบุรี สร้างจากหินสีเขียว หน้าตักกว้าง ๒๐ นิ้ว สูง ๒๘ นิ้ว

Sila Buddha Vihara was, approx. 6 metres wide and 16 metres long, built by a Khom ruler, Queen Jamadhevi*'s father, around 657 A.D. to enshrine a stone image, depicting a contemplating Buddha, reckoned even then the oldest one.

*Queen Jamadhevi was the founder of Lampoon and one of the most important Lanna historical figures.

ซุ้มพระพุทธบาท

ซุ้มพระพุทธบาทสร้างครอบพระพุทธบาทไว้ ฐานก่อขึ้นเป็นชั้นคล้ายฐานพระเจดีย์ กว้างด้านละ ๔ วา ๓ ศอก สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ.๑๙๙๒ เจ้าเมืองหาญแต่ท้องเป็นผู้สร้าง (หมื่นด้งนคร)

ภายในซุ้มพระพุทธบาทสามารถมองเห็นแสงหักเหปรากฏเป็นเงาพระธาตุ และพระวิหารด้านมุมกลับ

A mon dob, covering the Buddha's foot print, was erected around 1149 A.D. by a Lampang ruler called Choa Mueng Harn Tae Tong (in the reign of King Ti Lok Tam Ma Ra Ja of Chiangmai) has a high raised base analogous to a pagoda.

พระอุโบสถ

พระอุโบสถ กว้าง ๓ วา ๑ ศอก ๑๐ นิ้ว ยาว ๗ วา ๑ ศอก สร้างประมาณ ปี พ.ศ.๒๐๑๙ ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้สร้าง เดิมเป็นอาคารเปิดโล่ง แต่ภายหลังในสมัยรัตนโกสินทร์ได้ใส่ฝาผนังทึบปิด

Ubosodha (the church)

The church, around 6.5 metres wide and 14.5 metres long, was erected circa 1476 A.D. by anonymous builders.

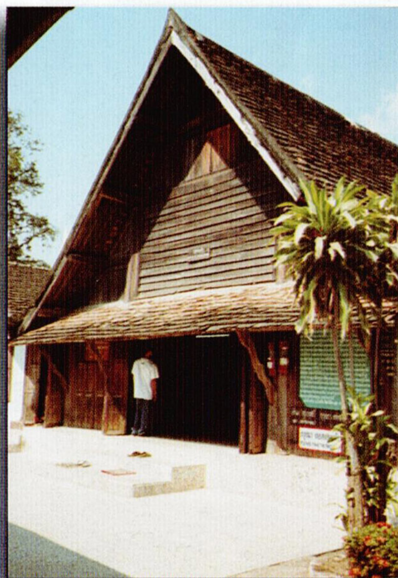

ต้นขะจาว

1. ไม้ขะจาว ตามตำนานกล่าวว่า ลั้วะอ้ายกอนใช้เป็นไม้คานหาบกระบอกน้ำผึ้ง

มะตูม มาถวายพระพุทธเจ้า แล้วนำเอาไม้นี้ปักทางปลายลง เลยเกิดเป็นต้นขึ้น อายุประมาณ 2,500 กว่าปี

A sacred tree grew from a pole for carrying loads across the shoulder of a native who offered honey, coconuts and fruits to the Lord Buddha.

กุฏิพระแก้ว ไม่ปรากฏเวลาและผู้สร้าง แต่คงมีอายุไม่น้อยกว่า 400 ปี เป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าแก้วมรกต

Kuti, in other word, a shrine. The Emerald Buddha's image is installed in this four hundred year old Kuti built by unknown builders.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงทอดพระเนตรยอดฉัตรพระเจดีย์วัดพระธาตุลำปางหลวง เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๐๗

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทั้งสี่พระองค์ทรงฟังคำบรรยายประวัติวัดพระธาตุลำปางหลวง จากพระเทพวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๑๔

พระบรมธาตุลำปางหลวง

องค์พระเจดีย์ลำปางหลวง ฐานกว้างด้านละ ๑๒ วา สูงตั้งแต่ฐานถึงยอด ๒๒ วากับ ๒ ศอก คิดเป็นเมตร ๔๕ ก่อด้วยอิฐถือปูน ทาบด้วยแผ่นทองเหลืองทองแดงทั่วทั้งองค์ มีลวดลายดอกประจำยามที่ไม่ซ้ำกันสวยงามมาก องค์พระเจดีย์นี้ได้บูรณะหลายครั้ง ครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ.๒๐๓๙ เจ้าหาญศรีทัตถะเป็นผู้บูรณะ

ตำนานพระบรมธาตุลำปางหลวง
วัดพระธาตุลำปางหลวง

ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ยาปาตุภูตา อะตุลานุภาวา จีรัง ปะติฏฐา ลัมภะกัปปะปุเร เทเวนะ คุตตา อุตตะราภิธัยยา นะมามิ หันตัง วะระชินะธาตุง กุมาระกัสสะปะ นะราตะธาตุโย เมฆิยะมะหาเถโร กะนะธาตุง ฐะเปติ มะหาฐาเน เจติยัง ปูชิตา นะระเทเวหิ อะหัง วันทามิ ธาตุโย

ศาตราจริกะ อ้างว่า สมัยเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงสำราญพระอิริยาบถอยู่เชตะวันอารามคืนหนึ่งยามใกล้รุ่ง พระองค์ทรงรำพึงว่าตั้งแต่เราตถาคตได้ตรัสรู้เป็นสัพพัญญูตญาณมาถึงวันนี้นับได้ ๒๕ พรรษาแล้ว ต่อเมื่อเราตถาคตมีอายุครบ ๘๐ พรรษาเมื่อใด เราตถาคตก็จะเข้าสู่ปรินิพพานแล้วควรเราตถาคตจักอธิฐานธาตุให้ย่อย เพื่อให้พระอรหันต์และคนได้นำไปบรรจุไว้เป็นที่กราบไหว้สักการะบูชาเสมอเหมือนดังที่เราตถาคตยังมีชีวิตอยู่ ทรงรำพึงดังนั้นแล้ว รุ่งขึ้นก็เป็นวันออกพรรษาองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอรหันต์สามองค์กับพระอานนท์เถระเจ้ารวมอยู่ด้วยเป็น ๔ พระองค์ นอกจากนี้ก็มีพระเจ้าปเสนทิฯ ตามเสด็จออกจากเชตะวันอารามมหาวิหาร ลำดับไปตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลาย จึงได้เสด็จถึงบ้านอันมีชื่อว่า "ลัมภะการีวัน" (บ้านลำปางหลวง) องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เสด็จประทับนั่งอยู่เหนือดอยม่อนน้อย

(เขาเตี้ย) ขณะนั้นมีชายผู้หนึ่งชื่อลั๊วะอ้ายกอน เห็นพระพุทธเจ้าก็เกิดมีความเลื่อมใสได้นำเอาน้ำผึ้งบรรจุกระบอกไม้ป้าง (ไม้ข้าวหลามไม้เปราะ) มะพร้าวและมะตูมอย่างละ ๔ ลูก มาน้อมถวายต่อพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงรับเอาแล้วจึงส่งมอบกระบอกน้ำผึ้งนั้นให้แก่พระอานนท์เถระเจ้านำไปกรองลงในบาตรแล้วพระพุทธองค์จึงฉันน้ำผึ้งนั้น เสร็จแล้วพระพุทธองค์จึงโยนกระบอกไม้นั้นไปตกทางทิศเหนือ พระพุทธองค์จึงทรงพยากรณ์ว่า สถานที่แห่งนี้ต่อไปจักมีผู้มาสร้างเป็นเมืองมีชื่อว่า "ลัมภะกัปปะนคร" และต่อจากนั้นพระพุทธองค์ก็ยกพระหัตถ์เบื้องขวาขึ้นลูบพระเศียร ได้พระเกษา ๑ เส้นติดพระหัตถ์มา แล้วพระพุทธองค์ทรงมอบให้แก่ลั๊วะอ้ายกอน ลั๊วะอ้ายกอนรับเอาพระเกษาด้วยความโสมนัสเป็นล้นพ้นแล้วจึงนำลงบรรจุ ในผะอบทองคำใหญ่ ๘ กำ ขณะนั้นพระเจ้าปเสนทิฯ พร้อมด้วย พระอรหันต์เจ้าจึงได้ขุดหลุมอันหนึ่งกว้าง ๕ วา ลึก ๕ วา แล้วอัญเชิญผะอบพระเกษาลงไปประดิษฐานท่ามกลางหลุมนั้น พระเจ้าปเสนทิฯ และลั๊วะอ้ายกอนก็ได้นำเอาแก้วแหวนเงินทองเป็นจำนวนมากถวายเป็นพุทธบูชาลงฝังในหลุมนั้น เสร็จแล้วก็แต่งยนต์ผัด (ยนต์หมุน) รักษาไว้ จัดการถมดินให้เรียบร้อย แล้วก็ก่อเป็นพระเจดีย์ตรงบนหลุมอุโมงค์นั้นสูง ๗ ศอก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสพยากรณ์ต่อไปว่า เมื่อเราตถาคตเข้าสู่ปรินิพพานแล้ว นานได้ ๒๑๘ ปี จักมีพระอรหันต์ลูกศิษย์เราตถาคต ๒ องค์ ชื่อพระกุมาระกัสสะปะเถระจักได้นำเอาอัฐิพระนลาตเบื้องขวา และพระเมฆิยะเถระ จักได้นำเอาอัฐิลำคอด้านหน้าและด้านหลังของเราคถาคตมาบรรจุไว้ในที่นี้อีก เจดีย์นี้จักปรากฏเป็นพระเจดีย์ทองคำและได้ชื่อว่า "ลัมภะกัปปะ" และแล้วองค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เสด็จจาริกไปตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ต่อไป

ตามตำนานอ้างอิงยังมีการอ้างอิงต่อไปอีกว่า ครั้นจำเนียรกาลนานมา มีพระภิกษุสงฆ์ชาวนครเชียงใหม่ ๒ รูป ได้จาริกไปสู่กรุงศรีอยุธยา เพื่อนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ จึงได้รับคำบอกเล่าจากพระสงฆ์เถระชาวอยุธยาว่า ในภาคพื้นเมืองเหนือก็มีพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าบรรจุอยู่เป็นอันมาก เช่นเมืองหริภุญชัยและเมืองลัมภะกัปปะนคร ครั้นแล้วพระสงฆ์เถระชาวเชียงใหม่จึงขอคัดลอกเอาตำนานนั้นดังมีข้อความต่อไปนี้

เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ปรินิพพานไปแล้วนาน ๒๑๘ ปี มีพระยาองค์หนึ่งชื่อว่าพระยาศรีธรรมาโศกราช มีความเลื่อมใสในบวรพุทธศาสนาจึงอยากจะสร้างพระเจดีย์เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุให้ได้ ๘๔,๐๐๐ องค์ พระวิหาร ๘๔,๐๐๐ หลัง เพื่อเป็นการถวายบูชาแด่พระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์และพระองค์ก็ได้พบพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่เมืองราชคฤห์นคร จึงสั่งให้ทำการก่อสร้างพระเจดีย์และพระวิหารอย่างละ ๘๔,๐๐๐ เสร็จแล้วจึงแบ่งพระบรมสารีริกธาตุมอบให้พระเถระเจ้าทั้งหลายให้อัญเชิญไปประดิษฐานในพระเจดีย์นั้นๆ ส่วนพระกุมาระกัสสะปะเถระเจ้ากับพระเมฆิยะเถระเจ้าต่างก็อัญเชิญเอาพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐานไว้ที่พระเจดีย์ลัมภะกัปปะนคร (วัดพระธาตุลำปางหลวง)

ตำนานอ้างอิงกล่าวตามพงศาวดาร (พงศาวดารโยนกของพระยาประชากิจกรจักร์ (แช่ม บุนนาค) หน้า ๔๖๘) และตำนานวัดพระธาตุลำปางหลวง มีพระราชบุตรของพระเจ้าสุวรรณภูมิ ๒ พระองค์ คือพระเจ้าอาทิตย์ราช และพระเจ้าจันทะเทวราช ได้มาบูรณะพระธาตุ กล่าวคือ พระเจ้าอาทิตย์ราชบูรณะองค์พระธาตุหริภุญชัย นครลำพูน พระเจ้าจันทะเทวราชบูรณะองค์พระธาตุลัมภะกัปปะนคร กล่าวคือ พระเจ้าจันทะเทวราชทรงอยากได้พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไปไว้บ้านเมืองของพระองค์จึงได้ขุดเอาพระบรมสารีริกธาตุขึ้นมาหวังจะเอาไป แต่พระบรมสารีริกธาตุได้แสดงปาฏิหาริย์ลอยกลับมาที่เดิมเป็นที่น่าอัศจรรย์ ทำให้พระองค์ทรงเลื่อมใส ได้ให้ตกแต่งสถานที่ประดิษฐาน พระบรมสารีริกธาตุเสียใหม่ให้กว้างด้านละ ๑๐ วา ลึก ๒๐ วา ก่อด้วยอิฐเงิน อิฐทอง สูงจากพื้นหลุมขึ้นมา ๔ ศอก ตกแต่งผะอบเงินเพื่อนำผะอบทองของเดิมบรรจุไว้ด้านในแล้วนำพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้อีกครั้งหนึ่ง โดยนำผะอบพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานเหนือหลังสิงห์ทองคำท่ามกลางแผ่นอิฐทองคำก่อเป็นพระเจดีย์หุ้มโดยรอบ เป็นเจดีย์มีสัณฐานดังฟองน้ำ พระเจ้าจันทะเทวราชทรงเสริมสร้างและบูชาพระบรมสารีริกธาตุด้วยเงินทองและเครื่องสักการะนานัปการ แล้วพระองค์ก็สร้างหุ่นยนต์มีมือถืออาวุธไว้ทั้ง ๔ ด้าน ทั้งนี้เพื่อจักได้รักษาพระบรมสารีริกธาตุให้มั่นคงต่อไป จากนั้นพระองค์ก็ได้ก่ออุโมงค์หุ้มหุ่นยนต์นั้นไว้ แล้วก็ให้ก่อกลบด้วยแผ่นเงินให้แน่นหนาแข็งแรง เสร็จแล้วพระเจ้าจันทะเทวราชยังได้นำเอาทองคำที่เหลือจากการสร้างพระเจดีย์ไปฝังไว้ในที่ ๒ แห่ง คือ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดท่าผา ๒ โกฏิ์ และที่ดอย

พี่น้องทางทิศเหนือเมืองเตริน (อำเภอเถิน) ๒ โกฏิ์ เมื่อฝังเสร็จแล้ว พระเจ้าจันทะเทวราชก็เสด็จกลับสู่เมืองสุวรรณภูมิอันเป็นเมืองแห่งพระองค์

ต่อจากนั้นมาเป็นเวลานาน (ไม่ปรากฏศักราช) มีพระยาสามัญตราชองค์หนึ่งชื่อว่า พระยาพละ (เจ้าเมืองแพร่) เสวยสมบัติอยู่ในเมืองอันตั้งอยู่ใกล้เมืองลัมภะกัปปะนคร รู้ประวัติว่าพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้ามีอยู่ในเมืองลัมภะกัปปะนคร พระองค์อยากจะได้จึงเสด็จมาโดยเหล่าเสนาทั้ง ๔ เมื่อมาถึงแล้วพระองค์จึงให้ขัดราชวัตรรอบบริเวณที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ เสร็จแล้วให้คนทำการขุดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุก็พบแผ่นเงินที่กลบหลังหุ่นยนต์ก็ให้ยกเอาแผ่นเงินนั้นออกเสีย แล้วขุดต่อลงไปจนถึงอุโมงค์ของหุ่นยนต์คราวนี้ทำการขุดล่วงล้ำลงไปไม่ได้ เพราะหุ่นยนต์ได้ป้องกันรักษา พระองค์จึงให้หาก้อนหินดิน ทราย และท่อนไม้ใหญ่ๆ มากองรอบบริเวณปากหลุมเป็นอันมากแล้วจึงให้คนพร้อมกันทิ้งวัตถุเหล่านั้นลงไปในหลุม แต่วัตถุเหล่านั้นได้ย่อยเป็นผงพุ่งกลับขึ้นมา ไม่อาจทำลายหุ่นยนต์นั้นได้ พระองค์ให้กระทำอยู่เช่นนี้ ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง ก็ไม่บังเกิดผล พระองค์จนปัญญาจึงให้คนทั้งหลายถมดินแต่ข้างหลังหุ่นยนต์นั้นขึ้นมาจนหุ้มอุโมงค์นั้นแล้ว พระองค์จึงให้หาคนผู้กระทำความผิด ๔ คน มาฆ่าแล้วเอาหัวสุมกันให้เท้าชี้ไปคนละทิศ ทั้งนี้เพื่อให้คนทั้ง ๔ ทำการรักษาพระบรมสารีริกธาตุต่อไป แล้วถมดินนั้นขึ้นมาจนเสมอพื้นดังกล่าวแล้วจึงให้หาไม้ขะจาวมาปลูกไว้ตรงกลางหลุมนั้น ๑ ต้น นอกจากนี้ก็ให้ปลูกไม้ขะจาวไว้ทั้ง ๔ ทิศ ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องหมายไว้ว่าวันหนึ่งข้างหน้าหุ่นยนต์ต้องชำรุดหักพังลงแล้วพระองค์จะได้มาขุดเอาพระบรมสารีริกธาตุต่อไป เสร็จแล้วพระองค์

พร้อมด้วยจตุรงค์เสนาก็ได้เสด็จกลับบ้านเมืองแห่งพระองค์

เมื่อ พ.ศ.๑๒๐๐ เศษ เจ้าแม่มหาเทวี (พระนางจามเทวี) ได้เสวยราชสมบัติในเมืองหริภุญชัย มีอานุภาพมาก ครั้งหนึ่งพระองค์เสด็จไปทัพแม่สลิตเสร็จแล้วเสด็จกลับได้ผ่านมาตั้งค่ายพักที่สบยาว (ปากห้วยแม่ยาวไหลมาบรรจบแม่น้ำวังทางทิศใต้ของวัดพระธาตุลำปางหลวงห่างประมาณ ๒ กม.) ขณะที่พระนางได้ประทับอยู่ในค่ายด้วยความสำราญนั้น เวลานั้นเป็นเวลาปัจฉิมยามก็ได้เห็นแสงไฟมาจากลัมภะกัปปะนครตกลงกลางค่ายพักของพระนาง ครั้งนี้ทำให้พระนางเข้าพระทัยว่าชาวบ้านแถบนั้นหมิ่นพระบรมเดชานุภาพของพระนาง โดยแกล้งจุดไฟโตนดให้มาตกรุ่งขึ้นพระนางจึงได้เรียกเสนาบดีผู้ใหญ่เข้าเฝ้า เล่าเหตุการณ์ที่พระนางได้เห็นเมื่อกลางคืนให้ฟัง เสนาบดีได้รับทราบเหตุ จึงได้ถามคนอื่นๆ ว่ามีคนใดได้เห็นไฟโตนดมาตกลงกลางค่ายพักนี้บ้าง คนทั้งหลายเหล่านั้นก็ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่ได้เห็นเลยขณะนั้นมีชายผู้หนึ่งชื่อล่ามพันทองอยู่ในที่นั้นด้วย จึงกราบทูลว่า ที่พระแม่เจ้าอยู่หัวได้เห็นไฟโตนดตกนั้นหาใช่ไฟโตนดไม่ ที่แท้คือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่ตั้งอยู่วัดลัมภะกัปปะนคร หากเสด็จแสดงปฏิหาริย์ให้พระแม่เจ้าอยู่หัวได้ทราบทั้งนี้โดยบุญญาธิการของพระแม่เจ้าอยู่หัวต่างหาก เมื่อชายคนนั้นกราบทูลให้พระนางทรงทราบดังนั้นแล้ว พระนางก็ทรงเข้าพระทัยโดยปัญญาของพระนางแล้วพระนางก็สั่งให้เตรียมพลยกไปถึงลัมภะกัปปะนครสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า พระนางเสด็จลงจากหลังช้างทรงแล้ว ก็เสด็จเข้าไปกราบไหว้ตรงที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุโดยอาการอันเคารพยิ่ง

ฝ่ายชาวบ้านชาวเมืองเมื่อทราบข่าวว่า พระแม่เจ้าจามเทวีเสด็จมาถึงต่างก็ชักชวนกันมาเพื่อเฝ้าชมพระบารมีของพระแม่เจ้า ส่วนพระแม่เจ้าก็ทรงปราศัยกับชาวบ้านเหล่านั้นโดยทรงถามถึงทุกข์สุขหรือได้รับความเดือดร้อนโดยประการใดบ้าง ชาวบ้านเหล่านั้นก็กราบทูลให้พระแม่เจ้าทรงทราบว่า ความเดือดร้อนอันอื่นใดจักได้เกิดแก่พวกข้าพเจ้าทั้งหลายหามิได้ นอกจากความเดือดร้อนอันเกิดจากการขาดแคลนน้ำบริโภคเท่านั้น และกราบทูลต่อไปว่า น้ำที่ใช้บริโภคที่ต้องใช้อยู่ทุกวันนี้ ต้องนำเอาเกวียนไปบรรทุกเอามาจากแม่น้ำวังและห้วยแม่ยาวอันเป็นระยะทางไกลมาก เมื่อจักขุดบ่อน้ำในบริเวณนี้ก็หาสายน้ำมิได้ จึงเป็นอันจนใจของพวกข้าพเจ้าเป็นอันมาก เมื่อพระแม่เจ้าได้ยินชาวบ้านกราบทูลดังนั้นพระองค์ก็ทรงสงสารชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนโดยขาดน้ำบริโภคเป็นอันมาก ก่อนที่พระแม่เจ้าจะเสด็จจากสถานที่นั้นพระองค์ก็ทรงกราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุโดยความเลื่อมใสศรัทธา แล้วทรงกล่าวสัจจะอธิฐานว่า ถ้าหากว่าสถานที่นี้เป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ที่พระอรหันต์และพระยาศรีธรรมาโศกราชนำมาประดิษฐานไว้จริงแล้ว ข้าพเจ้าขอให้สายน้ำจงแตกออกตรงใจกลางเมืองนี้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่อาศัยแก่หมู่คนทั้งหลายอันได้รับความเดือดร้อนนั้น เมื่อพระแม่เจ้ากระทำสัจจะอธิฐานเสร็จแล้วก็กราบไหว้ด้วยความเลื่อมใสอีกครั้งหนึ่ง แล้วพระองค์ก็เสด็จมาขึ้นหลังช้างทรงที่เตรียมไว้แล้ว ทรงเสด็จยาตรากองทัพไปสู่เมืองตาลเมืองรมณีย์อันเป็นที่ทรงพระสำราญของพระองค์ (เมืองตาลหรือเมืองรมณีย์นี้เป็นเมืองร้างตั้งอยู่ระหว่างดอยขุนตาลไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของที่

ว่าการอำเภอห้างฉัตร)

วันนั้นเวลาเย็นเมื่อกระบวนเสด็จของพระแม่เจ้าเสด็จไปแล้วก็มีหญิงแก่ผู้หนึ่งชื่อ "ยายลอน" ได้ไปพบเห็นที่บริเวณแห่งหนึ่งมีรอยน้ำซึมออกมาบนผิวดิน นางก็คุ้ยเขี่ยดูก็พบสายน้ำพุ่งขึ้นมา เมื่อเป็นเช่นนั้นนางก็ไปบอกกล่าวชาวบ้านทั้งหลายมาดู และชาวบ้านเหล่านั้นก็หาเสียมมาขุดดินให้เป็นบ่อก็พบสายน้ำพุ่งขึ้นมาแรงมาก คนเหล่านั้นก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า นี่หากเกิดด้วยบุญญาธิการแห่งพระแม่เจ้าอันกระทำสัจจะอธิฐานเป็นแน่แท้ น้ำในบ่อนี้ผิดกับน้ำที่มีในบ่อแห่งอื่นๆ คือ ใสเย็นมีรสกินอร่อย (บ่อนี้ยังมีอยู่กระทั่งทุกวันนี้ ชาวบ้านเรียกว่า "น้ำบ่อเลี้ยง" ในบ้านนี้ไม่มีน้ำบ่อที่ไหนเลยทุกครัวต้องอาศัยบ่อน้ำนี้แห่งเดียว)

รุ่งขึ้นผู้เป็นจ่าบ้าน (พ่อเมือง) ก็ให้หาหม้อน้ำอันใหม่อันดีงามมาตักเอาน้ำบ่อนั้นใส่หุ้มปากหม้อน้ำด้วยผ้าอันใหม่ แล้วใช้คนหามขึ้นไปถวายพระแม่เจ้าจามเทวีในเมืองตาลหรือเมืองรมณีย์ เมื่อพระแม่เจ้าทอดพระเนตรเห็นมีผู้นำเอาหม้อน้ำมาถวาย จึงตรัสถามว่า หม้อน้ำอันนี้เป็นสิ่งใด คนเหล่านั้นก็กราบทูลตามเหตุการณ์อันบังเกิดขึ้นหลังจากพระแม่เจ้าได้เสด็จจากลัมภะกัปปะนครแล้วให้พระแม่เจ้าทรงทราบทุกประการเมื่อพระแม่เจ้าได้ทรงทราบดังนั้นแล้ว ก็บังเกิดมีความปิติเป็นอันมาก แล้วพระแม่เจ้าก็ทรงรับสั่งให้นางเฒ่าแก่ซึ่งเฝ้าอยู่ในที่นั้นชิมน้ำนั้นดูนางเฒ่าแก่ชิมน้ำนั้นแล้วก็กราบทูลว่าน้ำอันนี้มีรสดีกว่าน้ำ ๗ ริน อันอยู่ในเมืองหริภุญชัยของพระองค์ ต่อนี้พระนางจึงรับสั่งให้อำมาตย์จัดคนให้ติดตามชาวลัมภะกัปปะนครไปเลือกหาชัยภูมิที่จะปลูกพลับพลาที่ประทับของพระองค์ เมื่ออำมาตย์เลือกหาชัยภูมิอันดีได้แล้วก็จัดการให้คนช่วย

กันปลูกสร้างพลับพลาเสร็จเรียบร้อยแล้ว อำมาตย์ก็กลับไปกราบทูลให้พระแม่เจ้าทรงทราบแล้วพระแม่เจ้าก็ให้เตรียมกระบวนยาตราออกจากเมืองตาลเมืองรมณีย์ ถึงพลับพลาในลัมภะกัปปะนครแล้วเสด็จพักผ่อนพระอิริยาบถเพื่อให้หายเหน็ดเหนื่อย แล้วพระแม่เจ้าก็จัดแจงชำระสระสรงพระวรกายให้หมดจดแต่งพระองค์เสร็จแล้วพระแม่เจ้าพระราชดำเนินขึ้นไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุโดยเครื่องสักการะเป็นจำนวนมากแล้วพระแม่เจ้าก็สั่งให้มีการฉลองสมโภชพระบรมสารีริกธาตุตลอด ๗ วัน ๗ คืน เสร็จแล้วพระแม่เจ้าจึงได้จัดการถวายนาราคาล้านเบี้ยให้เป็นนาของพระบรมสารีริกธาตุ และถวายล่ามพันทองกับนางดอกไม้ที่เป็นทาสาและทาสีของพระแม่เจ้าให้อยู่เป็นผู้ปฏิบัติรักษาพระบรมสารีริกธาตุ นอกจากนี้พระแม่เจ้ายังได้ถวายข้าทาสชายหญิงของพระแม่เจ้าอีก ๘ ครัวให้อยู่ปฏิบัติรักษาพระบรมสารีริกธาตุ กับไว้ข้าทาสชายหญิง ๒ ครัว เพื่อให้ปฏิบัติรักษาบ่อน้ำอันที่เกิดจากการตั้งสัจจะอธิฐานของพระองค์ พระแม่เจ้าเสด็จสำราญพระอิริยาบถพักผ่อนตามสมควรแล้ว วันหนึ่งจึงได้ตรัสสั่งให้อำมาตย์เตรียมพลเพื่อจักยกกลับไปสู่เมืองตาลหรือเมืองรมณีย์อันเป็นที่สำราญของพระองค์ ตามตำนานของพระแม่เจ้าจามเทวีก็จบเพียงเท่านี้

ข้อความต่อจากนี้เป็นข้อความที่ได้คัดลอกเรียบเรียงตามหลักศิลาจารึกดังต่อไปนี้

หลักศิลาจารึกที่ ๑

ปีกัดใส้ (ปีมะเส็ง) จุลศักราช ๘๑๑ พ.ศ.๑๙๙๒ เจ้าเมืองหาญแต่ท้องมาครองเมืองนครแล้ว (เจ้าหาญแต่ท้องเป็นราชบุตร

หมื่นด้งนคร) อาศัยเชิ่งมหาเถรเจ้าอัตฐทัดศรีเป็นประธานขออาณาเขต แต่พระยาติโลกรัตนะบพิตรเจ้าองค์เสวยราชสมบัติในนพบุรีราชธานีเชียงใหม่เพื่อจักประดิษฐานพระเจดีย์ไว้เหนือที่พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าลัมภะกัปปะนคร ได้รับราชอาณาเขตแล้ว ก็ให้ชำระประเทศอันจักประดิษฐานเจดีย์ ตัดไม้ขะจาวต้นอันพระยาพละปลูกไว้เป็นที่สังเกตุนั้นเสีย แล้วก็ให้ขุดลงไปภายใต้ได้กระดูกคนทั้ง ๔ ที่พระยาพละราชฝังไว้นั้น พระองค์ก็ให้ประดิษฐานเจดีย์หลังหนึ่งกว้าง ๙ วา สูง ๑๕ วา อันสำเร็จด้วยอิฐและปูนอันบริสุทธิ์ทุกสิ่ง แล้วพระยาก็ให้ก่อสร้างพระพุทธบาทให้เสร็จบริบูรณ์

หลักศิลาจารึกที่ ๒

จุลศักราช ๘๓๘ พ.ศ.๒๐๑๙ ตัวปีรวายสัน (ปีวอก) เดือนยี่แรม ๓ ค่ำ วันพุธ ไทยเปิกสง้าได้ฤกษ์ ๗ ตัว ชื่อปุนนัพพะสุ เจ้าหมื่นคำเป๊กเป็นเชื้อขุน อยู่เมืองใต้มาอยู่ในอำนาจอาญาแห่งพระยาธรรมราชาติโลกะ (คือพระยาลกคำอันเสวยเมืองปิงเชียงใหม่) ก็ให้หมื่นคำเป๊กมาครองเมืองนครแล้วก็ได้ฟื้นฟูศาสนาบูรณะพระมหาธาตุเจ้าลำปางให้สร้างกำแพงสร้างวิหารก็แล้ว ก็ให้หล่อพระพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่ง ประมาณแสนสิบหมื่นทองแสนสองหมื่น ให้ฉลองก็แล้วทุกประการไว้ในวิหารแล้วไว้ข้า ๔ ครัว ให้รักษาให้สร้างศาลาและบ่อน้ำ ตัดถนนมาถึงหน้าพระมหาธาตุเจติยะศรีรัตนะธาตุเจ้าก็บริบูรณ์ทั้งมวลเท่านั้น ท่านก็ตั้งคำปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งอันจักมาภายหน้าแล้วไว้นากับพระพุทธเจ้า ๒๐ พันธ์ข้าวปลูก สัปปุริสะเจ้าจงอนุโมทนาทุกองค์เทอญ ตามตำนานเจ้า

หมื่นคำเป๊กก็จบเพียงนี้

หลักศิลาจารึกที่ ๓

จุลศักราชได้ ๘๕๘ พ.ศ.๒๐๓๙ ตัวปีรวายสี (ปีมะโรง) เดือน ๖ ออก ๑๐ ค่ำ วันอาทิตย์ไทยร้วงใส้ ฤกษ์ ๖ ตัว ชื่ออทรายยามตูดแล้ว ๒ นาที เจ้าเมืองหาญศรีธัตถะมหาสุรมนตรีมาครองเมืองนี้ได้ ๖ เดือน จึงชักชวนชาวเจ้าสังฆะกับเจ้าหมื่นเจ้าพันกับนักบุญทั้งหลายมาร่วมก่อตีนธรณีพระมหาธาตุเจ้ากว้าง ๑๒ วาก่อนแล ถัดนั้นมาปีเปิกสง้า (ปีมะเมีย) เดือน ๗ แรม ๑๒ ค่ำ วันพุธไทย ร้วงเหม้า ฤกษ์ ๒๖ ยามพาดรุ่ง ๒ นาที จึงจักทำต่อก็แล้วบริมวลในปีกัดเม็ด (ปีมะแม) เดือน ๔ แรม ๗ ค่ำ วันพฤหัสบดีไทย เปิกสัน ฤกษ์ ๑๕ ตัว ยามตูดจว้ายแล มหาธาตุกว้าง ๑๒ วา หมดดินและอิฐล้านสามแสนสามพันแปดร้อยเจ็ดสิบสี่ก้อน หมดปูน ติ้วตื้อเจ็ดล้านเก้าแสนหมื่น ค่าปูน ๓,๘๐๖ บาท เฟื้องเสี้ยว เงินค่าอิฐ ๑๓,๐๐๔ บาท เงินซื้อน้ำอ้อยเลี้ยง ๕,๓๐๓ บาท เงินซื้อหนัง ๕๐๙ บาท เงินจ้างก่อหมดพันเงินเป็นค่าทุกอันกับทั้งจ้างก่อและคำหมด ๕๗,๔๓๒ บาทหมดเงิน เมื่อเจ้าเมืองอ้ายอำเป็นลูกอ้ายเจ้าเมืองหาญแต่ท้องมาครองเมืองนคร ได้เอาคำขึ้นไปใส่มหาธาตุเจ้า พันสี่ร้อยบาทซีกคำ คำเกือกเสี้ยว สามร้อยสามบาทสามซีกคำ แลเมื่อเจ้าอ้ายอำจักตายสั่งไว้ให้เอาเสนาหาญผู้ดีแห่งท่านผู้หนึ่งชื่อว่า หาญศรีทัตให้มาครองเมืองนครแทน วันนั้นมหาราช เจ้าแผ่นดินเชียงใหม่หลานพระยาลกคำ เจ้ายอดเชียงรายชื่อแก้วพันตา (พระยาเมืองแก้ว) ก็จึงให้นำเอาเจ้าเมืองหาญศรีทัตแขนเหล็กอันสับนางกายแขนลายกั้ง อันยังอยู่ครองเมืองลีมาครองเมืองนครลำปางแทนเจ้าเมืองอ้ายอำแล้วก็ได้เอาคำ

ขึ้นใส่มหาธาตุเจ้า ๗ พัน ร้อยบาทซีกเสี้ยว หมดคำเกือก ๗ พันร้อย ๕ บาทเฟื้อง รวมคำทั้งมวลได้หมื่นสามพันสองร้อยหกบาทซีกเสี้ยวคำ เมื่อเจ้าอ้ายอำเอาคำขึ้นใส่มหาธาตุเจ้าหลังก่อนนั้น พันสี่ร้อยบาทซีกคำ ยามนั้นเจ้าเมืองหาญศรีทัตยังไม่ได้ครองเมืองนครเลย ท่านก็ได้เอาคำมาใส่มหาธาตุเจ้า พันเก้าร้อยบาทเฟื้องทองคำ วันนั้นแล เมื่อก่อนมหาธาตุแล้วเจ้าเมืองหาญศรีทัตก็เอาคำขึ้นใส่ ห้าพันแปดร้อยปลายเสี้ยวคำเล่าแล

ถัดปีนั้นล้วงเล้า (ปีระกา) เดือน ๓ ออก ๙ ค่ำ วันศุกร์ไทยเปิกสง้า ฤกษ์ ๑๗ ตัว หล่อพระล้านทองยามใกล้รุ่งและคำพอกพระล้านทองเจ้า สามสิบสองคำ สามร้อยหกสิบสองเงินไถ่ข้าไว้กับ ๖ ครัว ค่าสองร้อยหกสิบเจ็ดเงินไว้นากับพระเจ้าล้านทอง ๒๐๐ ข้าว และคำปรารถนาเมืองนครให้ได้เถิงสุขในเมืองฟ้าเมืองคน แล้วให้ได้เป็นพระอรหันต์องค์วิเศษในสำนักพระอริยะเมตไตยเจ้าอนาคตจักมาภายหน้าแล สัปปุริสะเจ้าจงอนุโมทนาด้วยทุกผู้ทุกคน

ถัดนั้นมา ส่วนเจ้าเมืองหาญศรีทัตก็ให้หล่อพระทองเจ้าองค์หนึ่งน้ำหนักได้ ๓ หมื่นทอง แล้วก็นำมาแต่เมืองลำปางมาไว้วัดลำปางในวิหารด้านเหนือแล วิหารด้านตะวันตกไว้พระศิลาเจ้าอันพระยาละโว้พ่อพระนางเจ้าจามเทวีให้มาไว้เป็นที่ไหว้แก่อนันตยศผู้เป็นหลานตน อันอยู่ครองเมืองนั้นแล พระพุทธเจ้าองค์หลวงอันอยู่ในวิหารด้านใต้ก็หากมีแต่ก่อนมาแล เจ้าเมืองหาญศรีทัตก่อมหาธาตุเจ้ากว้าง ๑๒ วา สูง ๒๑ วา และเมื่อภายหลังมานี้ ภายหลังพระราชครูเจ้าทำเอาฉัตรคำมาใส่ยอดมหาธาตุเจ้าเสียในปีเปิกเสด (ปีจอ) นั้นยืดแกนเหล็กขึ้นอีก ๑ วา เมื่อ

ภายหลังมานี้แผ่นดินไหวยอดพระธาตุเจ้าในปีกดสัน (ปีวอก) มหาสังฆราชเจ้าอภัยะทิฐะเมธังคละเจ้า และมหาสังฆราชวิจิตรญาณเมตตาเจ้ายังบาระกาเป็นประธาน จึงจักยึดแกนเหล็กขึ้นอก ๑ เล่า ที่นั้นพระมหาธาตุเจ้าสูง ๒๒ วา ๑ อกแล

จุลศักราช ๙๖๔ พ.ศ.๒๑๔๕ ตัวปีขาลกัมโพชชะศรัยไทยภาษาว่าปีเต่ายี ในเหมันตฤดู มิคคะสิลมาสปุณณะมี ไทยภาษาว่าเดือน ๓ เป็นเมงวัน ๕ ไทยก่าเหม้า จันทรเสด็จเข้าใกล้ นักขัตฤกษ์ ๒ ตัว ในเมษรวายชือตีตะศาสนากาลล่วงแล้วได้ ๒๑๔๕ พรรษา และปลาย ๗ เดือนในวันนี้ อนาคตะวรศาสนาอันจักมาภายหน้าไม่น้อย ๒๘๕๔ พรรษาปลาย ๕ เดือน แต่วันนี้ไปแลมหาอุปราชพระยาหลวงนครชัยบุริ มีราชศรัทธาในพระมหาธาตุเจ้าชักชวนพระสังฆะเจ้าและเสนาอำมาตย์เจ้าขุนนักบุญทั้งหลายมีคำแสนก่ำมาบูชา พระมหาธาตุเจ้ากับได้สร้างฉัตรมาใส่ยอดพระมหาธาตุเจ้ามีพระมหาสมเด็จวรัตนมังคละลัมภะกัปปะรามาธิปติกับพระมหาสังฆราชาวัดหลวง และมหาสังฆะโมคคลีเชียงยืน เป็นประธานให้แล้วบริบูรณ์ ภายนอกมีมหาอุปปาสกแสนมหาธาตุเป็นอุปถัมภ์ให้แล้ว สหบุญญะการีทั้งหลายมวลจงอนุโมทนาเทอญ ในเมื่อภายหลังมานี้เล่าบ้านเมืองเป็นโกลาหละ ข้าศึกทั้งหลายได้มาลำลายเทลำเวียงทอง พระมหาธาตุเจ้าเสียหมด มีมหาราชครูศรีกลางนครสมเด็จรัตนะมังคละเจ้าลำปาง พร้อมกับพระสังฆะเจ้าและสหบุญญะการีจึงก่อสร้างขึ้นใหม่และมีลำเวียงทั้งมวล ๕๑๒ เล่ม

จุลศักราชได้ ๑๐๑๑ พ.ศ.๒๑๙๒ ตัวปีกุล ไทยภาษาว่าปีกัดไก๊เข้ามาในเหมันตา กิตติกามาศฤกษณะปักษะสัตตะมิคุลุทินนะวาระ ไถง

ไทยภาษาว่าเดือนยี่แรม ๗ ค่ำ พร่ำว่าได้วัน ๕ (วันพฤหัสบดี) ไทยกดยี่ ยามเที่ยงวัน ภายในมีมหาวนะวาสีอรัญญศีลา (วัดไหล่หิน) และพระมหาพละปัญโญลำปาง กับปาลาธิปติและพระหลวงเจ้าป่าตัน และสังฆะเจ้าทั้งมวล ภายนอกมีแสนหนังสือหลวงนคร พ่อเมืองทั้งมวลและขุนวัดทั้งมวลผู้เฒ่าผู้แก่ทุกใหญ่น้อยนารีหญิงชายได้พร้อมกันให้ชาวบ้านป่าตันทั้งมวลมีหมื่นมโนและนายบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ได้พร้อมกันหล่อลำตองขึ้นใส่ยอดพระมหาธาตุเจ้าวันนั้น จันทรจรณะเที่ยวเทียมเสมียงม่อเฉพาะหน้าล่อนักขัตฤกษ์ตัวถ้วน ๑๕ ชื่อมิคคะสิระ ปรากฏในเมถุนราชี อตีตะศาสนากาลล่วงแล้วได้ ๒๒๖๓ พรรษา ปลาย ๗ เดือน อีก ๒๕ วัน อนาคตะวรศาสนายังภายหน้าไม่น้อย ๒๗๓๗ พรรษา ปลาย ๔ เดือน อีก ๗ วัน ตั้งแต่วันพูก ก็ถูกโบราณาจารย์ตราว่าไว้ได้ ๕๐๐๐ พรรษา เสร็จแล้วศรัทธาทายกะทั้งหลายทุกใหญ่น้อยหญิงชาย จงโมทนาทุกคน

นะมะสัตถะ ศรีสวัสดีกรรมกรณะมหาชินาธาตุงสุวรรณะสัตตานุสัตตะปริมารตนะเสตะอุปปะลิปฏิฐิตาปัญจะปมานา ปฏิสังขารณะมังคละวุฒฑิกา จุลศักราชได้ ๑๑๙๔ ตัว มะโรงฉนำกัมโพชะขอมภิศรัยเสด็จเข้ามาในฤดูเหมันตะมาสศุกรปักขะสุสยะสัตฐมีครุวารไถงไทยภาษาว่าปีเต่าสีเดือน ๔ ออก ๖ ค่ำ พร่ำว่าได้พฤหัสบดี ไทยเปิกยี นาฑีติถี ๔๘ ตัว นาฑีฤกษ์ ๓๕ พระจันทรวรณะยุโยคโครกเสด็จขอเข้าใกล้เทียมเสมียงม่อเฉพาะอว่ายหน้าล่อพระนักขัตฤกษ์ตัวถ้วน ๒๒ ชื่อว่าศราวรรณะเทวดาสถิตอยู่ในมกรปัตถวีราชี อะตีตะวรชินะศาสนากาลล่วงแล้วได้ ๒๓๗๕ พรรษาปลาย ๗ เดือน อีก ๒๐ วัน นับแต่วันนี้คืนหลังอนาคตะวรพุทธศาสนา อันจักต่อมาภายหน้าไม่น้อย ๒๖๒๓ พรรษา ปลาย ๔ เดือน อีก

๑๐ วันทั้งวันพูกก็ถูกโบราณะศาสนะฎีกาบาลีสังเณฐะเหตุนั้น ปัฐมะมหามูละศรัทธาภายในและภายนอก ภายในหมายมีมหาสวาธุเจ้าสังฆะราชาเป็นประธาน พระอริยะสังฆะเจ้าทุกวัด ภายนอกหมายมีพระองค์เจ้าสุวรรณะหอคำเขลางค์ลัมภะกะบุรีราชธานีหังเมืองแก้ว เจ้าพระยาชัยสงครามเจ้าพระยาราชบุตรวราชกัณณิตฐาทุกองค์ และเจ้าพระยาศรีสุริยวงษาจางวางอันเป็นวรราชปิตุฉาติดกับด้วยราชเทวีผู้เค้า ลำดับต่อเท้าผู้เป็นปลาย ราชบุตรา บุตรีทุกองค์และท้าวพญาเสนาอำมาตย์ ไพร่ราษฎร์ประชาทุกผู้ทุกคน มาเล็งเห็นยังพระมหาชินะธาตุเจ้าอันมหาวาตะลมใหญ่มาพัดตียังฉัตรและยอดฉัตรตกลง เหตุนั้นจึงจักได้สมัคคะพร้อมเพรียงกับด้วยกันแต่งยังราชะทูตตาคนใช้ล่องลงไปกราบทูลฉลองไหว้สาถึงสมเด็จเอกะราชะพระมหากษัตริย์เจ้ากรุงศรีอยุธยาทวาราวดีฝ่ายใต้แผ่พระกุศลตามนัยยะเหตุทั้งมวลสมเด็จเอกะราชะพระมหากษัตริย์เจ้ากรุงศรีอยุธยาทวาราวดีฝ่ายใต้มีพระหฤทัยยินดีปิติมากนัก จึงพระราชทานแก้วและทองดี คำปลิวโชตะกะถัมภะกะขึ้นมา จึงมาฉันทะพร้อมเพรียงกันริเริ่มสร้างยังฉัตรใบปะฐะมะขึ้นมาใหม่ ใหญ่รอบ ๙ กำ ๔ นิ้ว ใหญ่กว่าของเก่า ๔ นิ้ว ใบชั้นถ้วนทุติยะใหญ่รอบ ๗ กำ ๔ นิ้ว ใหญ่กว่าของเก่า ๔ นิ้ว ฉัตรอันเป็นของเก่าแต่โบราณมี ๕ ชั้น และได้สร้างฉัตรอันแล้วด้วยรัชชฎะขาอิฐฐดีใบ ๑ ได้น้ำหนัก ๗๕๓ ใหญ่รอบ ๒ กำ ๒ นิ้ว ใบ ๑ แล้วด้วยสุวรรณะทองดีหนัก ๒๕๐ ใหญ่รอบ ๓ กำ ๒ นิ้ว ต่อปลายแกนเหล็กขึ้นมาใหม่ ๒ ศอก ๑ คืบ ลูกหมากชมภูถ่ายให้แล้วด้วยรัชชะฎะหนัก ๔๕๐ ใหญ่ ๒ กำ ๓ นิ้ว สุวรรณทองดีห่อหุ้มปลายบนหนัก ๔๑ กรอง สุวรรณทองดีกาบบัวตุ้มแก้วยอด แก้วยอดฉัตรหนัก ๔๐๓

นับเข้าทั้งใบไรและยอดรวมสุวรรณะได้น้ำหนักทั้งมวล ๘๐๐ รัชชะฏะหนัก ๑๑๐๐ เข้าด้วยกัน ฉัตร ๒ ใบ และรวมคำปลิวหมด ๑๘๙๑๒ แผ่น พระองค์เจ้าหอคำขึ้นเสวยราชบ้านเมืองนานได้ ๖ ปี แล้วตำนานเถิงหล้าง จักได้สร้างมาใหม่ให้ศาสนาเจริญรุ่งเรืองประเทืองบานงามให้เป็นถาวระ วิบูละไว้ให้เป็นที่ไหว้และบูชาแก่คนและเทวดาตราบ ๕๐๐๐ พระวะษาแท้ ดีหลีด้วยนสันทะผละนาบุญทั้งหลายอันได้ยกยอต่อพระมหาชินะธาตุเจ้า แกนฉัตรและยอดฉัตรขึ้นอีก ๒ ชั้น ฝูงนี้คนข้าอันเป็นอิศราธิปฏิบ้านเมือง ขอตั้งคำปณิธานปรารถนาเป็นพระอรหันตาองค์หนึ่ง ในสำนักพระอริยะ เมตไตยเจ้าจะเกิดมาภายหน้านั้นแท้อย่าคลาดอย่าคลาเที่ยงแท้ดีหลีเทอญ.

พระเจ้าแก้วมรกต

ตำนานพระแก้วมรกต

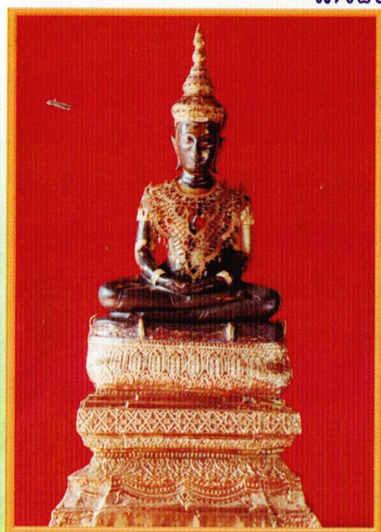
คำไหว้พระแก้วมรกตวัดพระธาตุลำปางหลวง

มณีตินามัง ระตะเนนะ การัง ชาตัง ชะนานัง วะระปูชะนี ยัง สัตถา ชินา เสวิตัง ชะเนนะสุ พุทธพิมพัง สิระสา นะมามิหัง

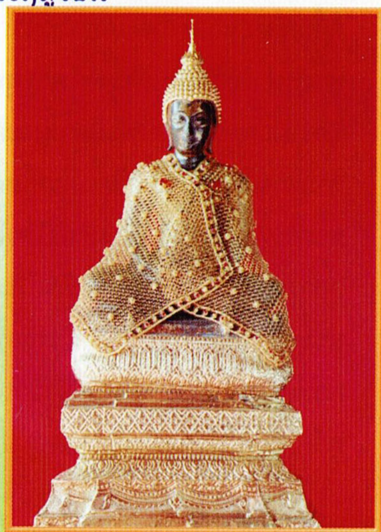
ดูกรอานนท์ เมื่อศาสนาตถาคตล่วงไปแล้ว ๑๐๐๐ ปี ลูกศิษย์แห่งตถาคตจักได้จุติจากดาวดึงษ์ลงมาปฏิสนธิในเมืองกุกุตนคร เมื่อเจริญวัยขึ้นมาก็จักได้ออกบวชเป็นภิกขุภาวะ ตั้งอยู่ในเพศสมณะจนได้เป็นเถระแล้ว พร้อมกันนั้นนางเทวดาองค์หนึ่งก็ได้จุติลงมาเกิดในเมืองกุกุตนคร เช่นเดียวกัน และนางได้มีใจเลื่อมใสต่อศาสนาพระตถาคตเป็นอันมาก นางได้มาเป็นผู้อุปถากพระมหาธาตุเจ้าวัดม่อนดอนเต้าและพระมหาเถรด้วย นางผู้นี้ชื่อว่า “สุชาดา” อยู่มาวันหนึ่งพระมหาเถรคิดอยากจะสร้าง พระพุทธรูปสักองค์หนึ่ง แต่หาวัตถุอันที่จักนำมาสร้างและสลักไม่มี เมื่อนั้นมีพญานาคตนหนึ่งซึ่งรักษาอยู่ในแม่น้ำอันมีชื่อวังกะนะที (แม่น้ำวัง) ได้ไปเมืองนาคแห่งพระองค์ไปนำเอาแก้วมรกตลูกหนึ่งมาแล้วพญานาคก็เอาแก้วมรกตลูกนั้นเข้าใส่ไว้ในหมากเต้า (แตงโม) นำไปไว้ในไร่ของนางสุชาดา รุ่งขึ้นวันหนึ่งนางสุชาดาไปในไร่เพื่อจักเก็บดอกไม้ไปบูชาพระมหาธาตุและถวายพระมหาเถร นางได้พบหมากเต้าลูกนั้นมีสีสรรวรรณะ ดีกว่าลูกอื่นๆ นางก็นำไปสู่สำนักพระมหาเถรในวัดพระมหาธาตุดอนเต้า และถวายให้แก่พระมหาเถรเมื่อพระมหาเถรรับเอาแล้วก็จัดแจงผ่า หมากเต้านั้น ปรากฏว่าในหมากเต้านั้นมีแก้วมรกตลูกหนึ่งพระมหาเถรและนางสุชาดาเมื่อได้เห็นแก้วมรกตนั้นแล้วก็มีความโสมนัส

เครื่องทรงฤดูร้อน

เครื่องทรงฤดูฝน

เครื่องทรงฤดูหนาว

ยินดีเป็นอันมาก ส่วนพระมหาเถรเมื่อได้แก้วมรกตนั้นมาก็จัดการสลัก เพื่อให้เป็นพระพุทธรูป แต่สลักเท่าไรก็หาเข้าไม่ และพระมหาเถร พยายามสลักอยู่หลายวันก็ไม่สำเร็จ วันหนึ่งขณะที่พระมหาเถระกำลัง พิจารณาแก้วมรกตที่จะสลักเป็นพระพุทธรูปอยู่ที่หน้ากุฏิ ปรากฏว่ามี ชายแก่คนหนึ่งไม่ทราบว่ามาจากทิศใด เข้ามาถามพระมหาเถรว่า ข้าแต่ พระมหาเถระเป็นเจ้า ท่านจักกระทำสิ่งอันใด เมื่อพระมหาเถรได้ฟังชาย แก่นั้นถาม จึงตอบว่า เราจักสลักแก้วมรกตนี้เป็นพระพุทธรูป แต่สลัก เท่าใดก็ไม่เข้าแข็งนัก แล้วพระมหาเถรจึงถามชายแก่นั้นว่า ตัวอุบาสก ยังมีความเข้าใจและเป็นช่างในทางนี้บ้างหรือ ชายแก่นั้นก็ตอบรับว่า ตน พอจะเข้าใจบ้าง ฝ่ายพระมหาเถรเมื่อทราบจากชายแก่นั้นก็มีความ โสมนัสเป็นอันมาก รีบลุกจากที่เพื่อเข้าไปเอาเครื่องมือให้ชายแก่นั้น ครั้นพระมหาเถรกลับออกมาจากกุฏิพร้อมด้วยเครื่องมือมาถึงที่หน้ากุฏิ พระมหาเถรก็แลเห็นองค์พระพุทธรูปแก้วมรกตมีสีสรรวรรณะผ่องใส งดงามมากนัก แต่พระมหาเถรมองหาชายแก่ในที่นั้นไม่พบ จึงออกเที่ยว ตามหาจนทั่วบริเวณก็ไม่พบในที่ใดเลย พระมหาเถรจึงมาคิดในใจว่า ชรอยว่า พระอินทร์และเทวดาลงมานิมิตรให้ ครั้นแล้วพระมหาเถรพร้อมด้วยนาง สุชาดาต่างก็มีความโสมนัสเป็นล้นพ้นกิติศัพท์เรื่องนี้ได้ร่ำลือไปในหมู่ ประชาชนจนทั่วเมือง ประชาชนต่างก็พากันมาทำการสักการะบูชา พระพุทธรูปแก้วมรกตเป็นจำนวนมาก ส่วนพระมหาเถรและนางสุชาดาก็ พร้อมกันนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ มาทำการอบรมสมโภชพระพุทธรูปเจ้า เสร็จแล้ว ฉะนั้นสถานที่แห่งนี้จึงปรากฏนามในต่อมาว่า "วัดพระแก้ว ดอนเต้า" มาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ต่อจากนั้นมีบุคคลบางพวกบางหมู่ก็

เล่าลือว่า พระมหาเถรกับนางสุชาดา เป็นชู้ด้วยกัน เรื่องนี้ได้ทราบถึงอำมาตย์ของเจ้าผู้ปกครองนครแห่งนี้ ได้นำความขึ้นกราบทูลเจ้าผู้ครองนครให้ทราบ เจ้าผู้ครองนครเมื่อทรงทราบเรื่องนี้แล้ว หาได้ทรงพิจารณาให้ถ่องแท้เท็จจริงอย่างใดไม่ จึงทรงบัญชาให้เพชฌฆาตให้นำเอานางสุชาดาไปฆ่าเสีย ณ ที่ริมฝั่งน้ำแม่วังคะนะที ก่อนลงมือฆ่านางสุชาดาได้กระทำสัตยาอธิฐานว่า ถ้าหากนางได้กระทำการเป็นชู้กับพระมหาเถรจริงดังผู้กล่าวหาแล้ว ก็ขอให้เลือดแห่งนางพุ่งลงสู่พื้นดิน และถ้าหากตัวนางนี้มิได้กระทำการเป็นชู้กับพระมหาเถร ก็ขอให้เลือดแห่งนางพุ่งขึ้นสู่อากาศอย่าได้ตกลงมาสู่พื้นดินเลย เมื่อเพชฌฆาตลงดาบตัดคอและคอของนางขาดปรากฏว่า เลือดของนางได้พุ่งขึ้นสู่อากาศโดยมิได้ตกลงมาบนพื้นดินเลย ดังนั้น เมื่อพวกเพชฌฆาต ได้เห็นเหตุการณ์เช่นนั้น จึงพากันกลับเอาเหตุการณ์นี้ไปกราบทูลให้เจ้าผู้ครองนครนั้นทรงทราบ เมื่อผู้ครองนครทรงทราบเหตุการณ์เช่นนั้น พระองค์ทรงมีความเสียพระทัยเป็นอันมาก พระองค์จึงลุกจากพระแท่นที่นั่งแล้วเสด็จไปมาล้มลงขาดใจตายไปในบัดเดียวนั้น ตั้งแต่นั้นมา พระมหาเถรเจ้าก็หนีจากสำนักวัดพระแก้วดอนเต้าไปพำนักอยู่วัด ลัมภะกัปปะ (วัดพระธาตุลำปางหลวง) พร้อมกับนำเอาพระพุทธรูปแก้วมรกตไปด้วย ดังนั้นพระพุทธรูปแก้วมรกตองค์นั้นจึงได้ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุลำปางหลวงมาจนตราบทุกวันนี้.

The Emerald Buddha* -six and a half inches at the base, Chiang Saen period (Approx. 1057-1757 A.D.), depicting a meditating Buddha.

It is considered the holiest among other holy images in Lampang. Every year on the 13th April (Thai traditional New Year's Day) it is carried in a long procession along the streets to bless the city.

Legend Around 457 A.D. there was a monastery, called **Wat Mon Don Tao,** headed by an august abbot. A lady named Suchada, a water-melon grower, was his patron. (According to Buddhism, crop growing is a respectful career since no killing is involved.) One day, en route to gather flowers for the veneration of the sacred pagoda containing the Lord relics and the abbot, she came upon an exceptionally beautiful melon, consequently, picked and presented it to her reverend abbot. Once a cleft had been made on the fruit, a globe of green jade was exposed to the sight. Both of them were overjoyed and, out of it, determined to carve a Buddha image, but, no matter how hard they tried, they failed. At length, an old

*·Actually, the image was carved out of high graded jade, but, so called due to the fact that ancient Thai named any green precious stone emerald.

man, miraculously appeared, helped realize their dream. (The old man was believed to be a deity.) Anyhow, out of jealousy, some people invented a scandal that the abbot had an immoral affair with the lady. The city ruler at that time, indiscreetly, had the lady, whose death proved her innocence for her blood gushed up and vanished into the sky above as she had publicly declared, decapitated. The abbot fled with the image to **Wat Pra Tat Lampang Luang** (then called Wat Lam Pa Gub Pa) where it has been hitherto enshrined.

ตำนานเจ้าทิพย์ช้าง
(เจ้าพระยาสุระวะฤๅไชยสงคราม)

ทิพย์ช้างวีระบุรุษแห่งเขลางค์นคร หรือบางแห่งก็เรียกนายทิพจักรววรเนจร ผู้นี้เป็นพรานป่าชาวบ้านคอกงัว (คือบริเวณข้างวัดศรีล้อม ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง) บางแห่งก็ว่าเป็นคนบ้านปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นผู้มีกำลังฝีมือเข้มแข็งและกล้าหาญ จึงได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้ากอบกู้อิสระภาพนครลำปางได้สำเร็จและได้รับการสถาปนาเป็น "เจ้าพระยาสุละวะฤๅไชยสงคราม" เป็นปฐมวงศ์ของเจ้าเจ็ดตน ซึ่งเจ้าทั้งเจ็ดเป็นพี่น้องกันมีความสำคัญเกี่ยวกับการกอบกู้อิสระภาพของลานนาไทยมาก และต่อมาเมื่อทำการขับไล่พม่าออกจากลานนาได้สำเร็จแล้วก็ได้เข้าร่วมกับไทยกลางและได้ดำรงตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง มีเชื้อสายสืบเนื่อง

กันมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ในระหว่างปี พ.ศ.๒๒๗๒-๒๒๗๕ บ้านเมืองในลานนาไทยมิได้เป็นปกติสุข เกิดการจลาจลไปทุกหนทุกแห่งบ้านเมืองในลานนาไทย เช่น เชียงแสน เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงใหม่ ต่างเมืองก็ตั้งตัวเป็นอิสระไม่รวมกันเป็นกลุ่มก้อนเช่นกาลก่อน เชียงแสน เชียงราย ตกอยู่ในอำนาจของพม่า เชียงใหม่มีเจ้าองค์คำ (หรือองค์นก) เป็นเจ้าผู้ครองนครและกำลังรบพุ่งติดพันกับพม่าอยู่ เมืองลำพูนมีท้าวมหายศครองนคร เมืองแพร่เมืองน่านต่างก็มีเจ้าผู้ครองนครเป็นอิสระ

ส่วนนครลำปางนั้นไม่มีเจ้าผู้ครองนคร มีแต่ขุนเมือง ๔ คน ควบคุมกันอยู่ แต่บังคับราชการงานเมืองไม่สิทธิ์ขาดเพราะมัวแต่แก่งแย่งอำนาจกัน ในขณะนั้นมีพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดนายาง (บ้างก็ว่าวัดนายาบ บัดนี้อยู่ในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง) มีความรู้เชี่ยวชาญในวิทยาคม ไสยศาสตร์ เป็นผู้ที่นิยมนับถือของชาวเมืองว่าเป็นผู้มีบุญ มีผู้มาสมัครเป็นลูกศิษย์และบริวารเป็นอันมากและสมภารวัดสามขา สมภารวัดบ้านฟ่อนก็ได้ลาสิกขาออกมาเป็นเสนาซ้ายขวาของสมภารวัดนายาง ซึ่งลาสิกขาบทแล้วนั้นตั้งเป็นก๊กขึ้นก๊กหนึ่ง ซึ่งขุนเมืองทั้ง ๔ นั้นหาอาจปราบปรามได้ไม่

ครั้นข่าวนี้ได้ทราบถึงท้าวมหายศผู้ครองเมืองลำพูน ก็ยกกองทัพมายังนครลำปางเพื่อจะปราบปรามผู้มีบุญนั้น สมภารวัดนายางได้คุมสมัครพรรคพวกออกต่อสู้กองทัพเมืองลำพูนเป็นสามารถสู้รบกันถึงตลุมบอนที่ตำบลป่าตัน กองทัพสมภารวัดนายางสู้กองทัพเมืองลำพูนมิได้ ก็แตกพ่ายหนีไป สมภารวัดนายางกับเสนาซ้ายขวาและพวกที่ยังเหลืออยู่

จึงไปยังวิหารหลวงวัดพระธาตุลำปางหลวง กองทัพเมืองลำพูนก็ยกไปล้อมวัดพระธาตุลำปางหลวงไว้ ครั้นเวลาค่อนรุ่งสมภารวัดนายาง กับพวกหลบหนีออกจากที่ล้อมได้ก็พากันหนีมุ่งลงไปทางใต้กองทัพเมืองลำพูนไล่ติดตามทันกลางทาง จึงเกิดการต่อสู้รบกันอีก สมภารวัดนายางกับพรรคพวกได้แต่ไม้ค้อน (ไม้ตะพด) กับไม้เสารั้วสวนเป็นอาวุธเข้าต่อสู้ทัพเมืองลำพูนเป็นสามารถจนชาวลำพูนจวนจะแพ้อยู่แล้ว บังเอิญสมภารวัดนายางถูกกระสุนของชาวลำพูนตรงที่ระหว่างคิ้วล้มลง เสนาซ้ายขวาเข้าประคองก็ถูกระสุนล้มลงทั้งคู่ เสนาวัดบ้านฟ่อนถูกกระสุนที่หางตาเสนาวัดสามขาถูกที่หัวเข่าถึงแก่มรณะกรรมทั้งสามคน ส่วนพรรคพวกนั้นเมื่อเห็นประมุขเป็นอันตรายก็พากันหลบหนีไป ที่หนีไม่ทันก็ถูกพวกลำพูนฆ่าตายที่นั้น

เมื่อได้ชัยชนะแล้วกองทัพเมืองลำพูนก็ยกมาตั้งอยู่ในวัดพระธาตุลำปางหลวงแล้วให้คนออกไปเรียกเก็บเงินภาษีและบังคับเอาข้าวของทรัพย์สิน ข้าวปลาอาหารไปบำรุงกองทัพ เมื่อผู้ใดขัดขวางไม่ยอมให้หรือไม่มีจะให้ก็จับตัวมาลงโทษและทารุณกรรมต่างๆ เป็นที่ทนทุกข์เวทนา บ้างก็ถึงแก่ชีวิต ทำให้ชาวเมืองนครลำปางได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมาก ผู้หญิงใดสวยงามก็ถูกบังคับให้เป็นนางบำเรอ

ครั้นแล้วท้าวมหายศแม่ทัพเมืองลำพูนก็คิดอุบายแต่งตั้งให้หาญฟ้าแมบ หาญฟ้างำ หาญฟ้าฟื้น นายทหารเอกซ่อนอาวุธเข้าไปเจรจาความเมืองต่อขุนเมืองทั้ง ๔ คือ แสนหนังสือ แสนเทพ นายเรือนจะเรน้อย และท้าวขุนทั้งหลายประชุมกันที่สนามว่าการนั้น พอถึงเวลาได้ที่ก็พร้อมกันฟันแทงขุนเมืองนครลำปางล้มตายลงหลายคน และ

กองทัพเมืองลำพูนก็ยกหนุนเข้ามาปล้นเอาเมืองนครลำปางได้ไล่ฆ่าฟันผู้คนจุดไฟเผาพลาญบ้านเมืองราษฎรไหม้เป็นอันมาก พวกขุนเมืองที่รอดตายคือท้าวลิ้นก่าน จะเรน้อย นายน้อยธรรมและชาวบ้านชาวเมืองพากันหนีไปอาศัยอยู่ตามที่ต่างๆ คือ ประตูผา เมืองลอง เมืองตีบ เมืองต้า เมืองเมาะ เมืองจาง เมืองนครลำปาง ครั้งนั้นได้กลายเป็นเมืองร้างไปหาผู้คนอยู่อาศัยมิได้ เพราะต่างก็กลัวข้าศึกชาวเมืองลำพูน

ครั้งนั้นมีพระมหาเถรรูปหนึ่งเป็นเจ้าอธิการวัดพระแก้วชมภูเป็นที่นับถือของประชาชนเป็นอันมาก ท่านดำริการที่จะกอบกู้เมืองนครลำปางให้พ้นจากอำนาจของกองทัพเมืองลำพูนซึ่งมายึดครองอยู่นั้น จึงได้ซ่องสุมผู้คนและลูกศิษย์ลูกหาไว้ ครั้นได้กำลังพอสมควรแล้ว จึงไปเจรจาว่ากล่าวกับจะเรน้อยและท้าวลิ้นก่านที่หนีไปอยู่ยังประตูผา (เหนือเมืองนครลำปาง) ขอให้กลับมาคิดกอบกู้บ้านเมือง แต่ขุนเมืองทั้งสองเกิดการท้อถอยเสียแล้ว จึงแจ้งแก่พระมหาเถรเจ้าว่า สุดแล้วแต่พระมหาเถรเจ้าจะเลือกเอาผู้ที่มีความสามารถในการสู้รบกอบกู้บ้านเมืองเถิด หากเห็นว่าผู้ใดสามารถขับไล่ข้าศึกถอยไปและกอบกู้บ้านเมืองได้สำเร็จแล้วก็ขอมอบบ้านเมืองให้ผู้นั้นปกครองตลอดไป

พระมหาเถรเจ้าวัดพระแก้วชมภูได้ทราบดังนั้น ก็กลับมาวัดแล้วปรึกษากับญาติโยมและบรรดาศิษยานุศิษย์ว่า เมื่อไม่มีผู้ใดสามารถกอบกู้บ้านเมืองได้เราจักขอลาสิกขาเพื่อจะเป็นหัวหน้ากอบกู้บ้านเมือง พวกญาติโยมและศิษย์ทั้งหลายต่างคนก็ขอนิมนต์ไว้ก่อน ขอให้ครูบาเจ้าจงคิดดูเรื่องโหราศาสตร์ ครูบาเจ้าก็ชำนาญมาก ขอให้ครูบาเจ้าลงเลขทำนายดู พระมหาเถรเจ้าก็ทำตามตำราที่เรียนมาจนเรียบร้อยก็เห็นว่า

"หนานทิพย์ช้าง" นายบ้านคอกงัวซึ่งเป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลม กล้าหาญ มีกำลังฝีมือเข้มแข็ง ทั้งชำนาญในการใช้ปืนและธนูเป็นอันมาก และเคยเป็นหมอคล้องช้างป่าได้ คนทั้งหลายจึงเรียกว่า ทิพย์ช้าง พระมหาเถรเจ้าจึงใช้ให้คนไปเรียกตัวทิพย์ช้างมาไต่ถามว่าจะรับกอบกู้บ้านเมืองจากพวกข้าศึกชาวลำพูนได้หรือไม่ ทิพย์ช้างก็รับรองอย่างแข็งขันว่า "ข้าศึกชาวลำพูนก็เดินดิน กินข้าวเหมือนกันกับเรา เราหาเกรงกลัวไม่"

พระมหาเถรเจ้าจึงตั้งให้ทิพย์ช้างเป็นที่ "เจ้าทิพย์เทพบุญเรือน" เป็นหัวหน้าคุมคน ๓๐๐ คนไปรบกับกองทัพเมืองลำพูนที่วัดพระธาตุลำปางหลวง เจ้าทิพย์เทพบุญเรือนจึงแต่งตั้งให้หนานนันต๊ะสาร หนานชัยพล น้อยไชยจิต ชาวบ้านผู้กล้าหาญและมีฝีมือเข้มแข็งเป็นแม่กองคุมไพร่พลแบ่งเป็น ๓ กองๆ ละ ๑๐๐ คน ยกออกจากเวียงดิน (คือบ้านคอกงัวของทิพย์ช้างซึ่งได้สถาปนาว่าเวียงดิน อยู่ทางเหนือเมืองลำปาง) มุ่งตรงไปยังวัดพระธาตุลำปางหลวงซึ่งท้าวมหายศตั้งพักไพร่พลอยู่ เวลาเจ้าทิพย์เทพบุญเรือน (ทิพย์ช้าง) ยกไปถึงนั้น เป็นเวลากลางคืนค่อนข้างดึกและโอบล้อมวัดพระธาตุลำปางหลวงไว้อย่างแข็งแรงทุกด้าน เมื่อจัดวางกำลังเรียงรายไว้โดยรอบแล้ว เจ้าทิพย์เทพบุญเรือนก็ลอดคลานเข้าไปภายในวัดพระธาตุลำปางหลวงทางท้องร่องสำหรับระบายน้ำเวลาฝนตก (เป็นช่องระบายน้ำกว้างประมาณ ๑ ศอก อยู่ทางทิศตะวันตกและมีอยู่จนทุกวันนี้) และเข้าไปถึงภายในวัดโดยง่าย

เมื่อเจ้าทิพย์เทพบุญเรือนลอดเข้าไปถึงภายในวัดชั้นในแล้วก็เข้าไปถามพวกยามรักษาการณ์ว่า ท้าวมหายศเจ้าเมืองลำพูนอยู่ที่ไหน

ยามรักษาการณ์ตอบว่า ท้าวมหายศอยู่ข้างในกลางหมู่พลมีธุระสิ่งใดหรือ เจ้าทิพย์เทพบุญเรือนก็ตอบว่า ข้ามาจากเมืองลำพูน เจ้าแม่เทวี (หมายถึง ชายาท้าวมหายศ) ใช้ให้มาส่งหนังสือด่วน ยามรักษาการณ์ได้ฟังดังนั้นก็หลงเชื่อนึกว่าเป็นความจริง จึงอนุญาตให้เจ้าทิพย์เทพบุญเรือนเข้าไปหา ท้าวมหายศซึ่งกำลังเล่นหมากรุกกับทหารคนสนิทและนางบำเรอที่วิหาร หลวงมุมตะวันตกเฉียงเหนือ เมื่อเจ้าทิพย์เทพบุญเรือนเห็นและแน่ใจว่าบุคคลตรงหน้านั้นคือ ท้าวมหายศ จึงคลานเข้าส่งหนังสือที่ปลอมมานั้นให้ แก่ท้าวมหายศ เมื่อท้าวมหายศรับหนังสือนั้นแล้ว เจ้าทิพย์เทพบุญเรือนก็ถอยออกมาได้ที่พอสมควรจึงยกปืนที่ถือไปนั้นยิงท้าวมหายศทันที ท้าวมหายศถูกระสุนล้มลงขาดใจตายกลางวงหมากรุก ลูกกระสุนที่ยิงท้าวมหายศนั้นยังทะลุไปถูกรั้วทองเหลืองของพระเจดีย์ (ตามที่เห็นอยู่ทุกวันนี้) แล้วเจ้าทิพย์เทพบุญเรือนก็รีบหลบหนีลอดออกไปตามทางช่องระบายน้ำที่เข้ามา แล้วนำทหารลำปางเข้าโจมตีทันที ทหารเมืองลำพูนไม่ทันรู้ตัวก็ถูกทหารลำปางฆ่าตายเป็นอันมาก ที่เหลือตายก็แตกพ่ายหนีไป เจ้าทิพย์เทพบุญเรือนยกทัพไล่ติดตามไปจนถึงดอยดินแดง (ดอยผีปันน้ำ) จึงเลิกทัพกลับและแวะนมัสการพระที่วัดปงยางคก ซึ่งเป็นวัดที่เคยบวชเรียนอยู่ ต่อมาจึงมีประเพณีเมื่อถึงเทศกาลตานก๋วยสลาก (ทานสลากภัต) ประจำปี ต้องจัดที่วัดปงยางคก ก่อนวัดอื่นในนครลำปาง และเลยมาขอขมาเทพารักษ์และพระธาตุลำปางหลวง

เมื่อขับไล่ปราบกองทัพเมืองลำพูนแตกพ่ายหนีไปแล้ว พระมหาเถรเจ้าวัดพระแก้วชมภูพร้อมด้วยประชาราษฎรชาวเมืองทั้งหลายก็พร้อมใจกันตั้งพิธีปราบดาภิเษกสรงน้ำมุรธาภิเศกให้หนานทิพย์ช้าง

หรือเจ้าทิพย์เทพบุญเรือนสถาปนาให้เป็น "เจ้าพระยาสุละวะฤๅไชยสงคราม" เจ้าผู้ครองนครลำปาง ในปี พ.ศ.๒๒๗๕ (จุลศักราช ๑๐๙๔) ในครั้งนั้นนครลำปางปกครองตนเองเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อเชียงใหม่หรือกรุงศรีอยุธยา

เจ้าพระยาสุละวะฤๅไชยสงคราม (ทิพย์ช้าง) ครองนครลำปางได้นานถึง ๒๗ ปี ถึงปี พ.ศ.๒๓๐๒ (จุลศักราช ๑๑๒๑) ก็ถึงแก่ทิวงคต มีโอรสธิดากับเจ้าแม่ปิมลาเทวีรวม ๖ คน คือ

๑. เจ้าชายอ้าย (ถึงแก่กรรมเมื่อยังเยาว์)
๒. เจ้าชายแก้ว (ได้ครองเมืองแทนบิดา เป็นบิดาของเจ้าเจ็ดตน)
๓. เจ้านางคำ
๔. เจ้าชายคำภา
๕. เจ้าชายพ่อเรือน (ถึงแก่กรรมในการรบกับท้าวลิ้นก่านบุตรพ่อเมืองคนเก่า)
๖. เจ้านางกลม

หลังจากที่เจ้าพระยาสุละวะฤๅไชยสงครามถึงแก่ทิวงคต ท้าวลิ้นก่านบุตรพ่อเมืองคนเก่าซึ่งหนีไปอยู่ประตูผาเมื่อครั้งศึกเมืองลำพูนนั้นกลับยกกำลังมาปล้นแย่งชิงเมืองจากเจ้าชายแก้ว ซึ่งได้ขึ้นครองเมืองแทนบิดา เจ้าชายแก้วและเจ้าชายพ่อเรือนต่อสู้กำลังท้าวลิ้นก่านไม่ได้ ก็อพยพถอยไปอยู่เมืองแพร่ (บางแห่งว่าเมืองลอง) ซ่องสุมผู้คนได้พอสมควรแล้วก็ยกกลับมารบกับท้าวลิ้นก่านอีก ในการรบครั้งนี้เจ้าชายพ่อเรือนน้องชายเจ้าแก้วถูกปืนตายในที่รบ เจ้าชายแก้วหนีไปหาโป่อภัยคามินีแม่ทัพพม่าซึ่งมายึดครองเมืองเชียงใหม่และลำพูนอยู่ในขณะนั้น

พม่าจึงส่งเจ้าชายแก้วไปยังกรุงอังวะ ต่อมาพระเจ้าอังวะให้เกณฑ์หัวเมืองฝ่ายเหนือให้โป่ซุกยกมาและนำตัวเจ้าชายแก้วมาด้วย กองทัพพม่าตีเมืองนครลำปางแตกจับท้าวลิ้นก่านฆ่าเสีย แล้วคืนเมืองให้เจ้าชายแก้ว พร้อมกันนี้พระเจ้ากรุงอังวะสถาปนาให้เจ้าชายแก้วเป็นที่ "เจ้าฟ้าชายแก้ว" (บางแห่งว่าเจ้าฟ้าหลวงชายแก้ว) เป็นผู้ครองเมืองนครลำปาง ต่อไปในปี พ.ศ.๒๓๐๗ (จุลศักราช ๑๑๒๖ ปีวอก)

เชื้อสายของพระยาสุละวะฤาไชยสงคราม (ทิพย์ช้าง) ที่ได้ครองเมืองนครเชียงใหม่ นครลำปาง นครลำพูน และเชียงแสน เชียงราย ในเวลาต่อมาก็คือ โอรสธิดาของเจ้าฟ้าชายแก้ว อันเกิดกับเจ้าแม่จันทาเทวี คือ

๑. เจ้ากาวิละ ประสูติปีจอ จุลศักราช ๑๑๐๔ พ.ศ.๒๒๘๕ ต่อมาได้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำปาง พ.ศ.๒๓๑๗ เป็นเวลา ๗ ปี แล้วทรงโปรดฯ ให้เป็นพระยาวชิรปราการ เจ้าผู้ครองเมืองนครเชียงใหม่ภายหลังได้เลื่อนรับสุพรรณบัตรเป็นพระเจ้าบรมราชาธิบดีฯ พระเจ้าขันธเสมานครเชียงใหม่ที่ ๑

๒. เจ้าคำโสม ประสูติปีชวด จุลศักราช ๑๑๐๖ พ.ศ.๒๒๘๗ ได้เป็นผู้ครองนครลำปางที่ ๒ ต่อจากพระเจ้าบรมราชาธิบดี (กาวิละ)

๓. เจ้าน้อยธรรมลังกา ประสูติปีขาล จุลศักราช ๑๑๐๘ พ.ศ.๒๒๘๙ ได้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ ๒ เรียกอย่างสามัญว่าเจ้าช้างเผือก

๔. เจ้าดวงทิพย์ ประสูติปีมะโรง จุลศักราช ๑๑๑๐ พ.ศ.๒๒๙๑ ได้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางที่ ๓ ต่อจากเจ้าคำโสม (ปี พ.ศ.๒๓๓๗)

๕. เจ้านางศรีอโนชา ประสูติปีมะเมีย จุลศักราช ๑๑๑๒ พ.ศ.๒๒๙๓

ได้เป็นพระชายากรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทฯ (ชาวเหนือเรียกว่า แม่เจ้าครอกศรีอโนชา) มีพระธิดา ๑ องค์ ทรงพระนามว่า เจ้าหญิงพิกุลทอง

๖. เจ้านางศรีวรรณา ประสูติปีวอก จุลศักราช ๑๑๑๔ พ.ศ.๒๒๙๕

๗. เจ้าหมูหล้า ประสูติปีจอ จุลศักราช ๑๑๑๖ พ.ศ.๒๒๙๗ ได้เป็นอุปราชเมืองนครลำปาง ถึงอนิจกรรมที่กรุงศรีอยุธยา ปี พ.ศ.๒๓๕๘ อายุได้ ๖๑ ปี

๘. เจ้าคำฝั้น ประสูติปีชวด จุลศักราช ๑๑๑๘ พ.ศ.๒๒๙๙ ได้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ที่ ๓ เรียกอย่างสามัญว่า เจ้าหลวงเศรษฐี

๙. เจ้านางศรีบุญทัน ประสูติปีขาล จุลศักราช ๑๑๒๐ พ.ศ.๒๓๐๑

๑๐.เจ้าบุญมา ประสูติปีมะโรง จุลศักราช ๑๑๒๒ พ.ศ.๒๓๐๓ ได้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนที่ ๒ ภายหลังได้เลื่อนเป็นพระเจ้าผู้ครองนครลำพูน

รวมโอรสและธิดาของเจ้าฟ้าชายแก้ว คือ ชาย ๗ หญิง ๓ รวม ๑๐ คน ที่เรียกว่าเจ้าเจ็ดตนนั้นนับแต่เฉพาะที่เป็นชายเท่านั้น และเจ้าทั้งเจ็ดองค์นี้เป็นต้นตระกูลวงศ์ ณ เชียงใหม่, ณ ลำปาง, ณ ลำพูน สืบมาจนทุกวันนี้ ส่วนเชื้อสายเจ้าเจ็ดตนที่อยู่ทางเชียงรายโดยมากใช้นามสกุล "เชื้อเจ็ดตน" ซึ่งเป็นเชื้อสายสืบมาจาก "ทิพย์ช้าง" วีระบุรุษแห่งเขลางค์นครเช่นเดียวกัน

พระธาตุประจำปีเกิด

สิทธิการิยะ ตามตำราทางภาคเหนือได้ให้ผู้ที่เกิดในปีราศีต่างๆ ทั้ง ๑๒ ราศรี ในชั่วชีวิตนี้ให้ไปกราบสักการะบูชาพระธาตุประจำปีเกิด เพื่อให้เป็นศิริมงคลและความสุข...

๑. ปีชวด	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุจอมทอง	จ.เชียงใหม่
๒. ปีฉลู	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุลำปางหลวง	จ.ลำปาง
๓. ปีขาล	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุช่อแฮ	จ.แพร่
๔. ปีเถาะ	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุแช่แห้ง	จ.น่าน
๕. ปีมะโรง	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุวัดพระสิงห์	จ.เชียงใหม่
๖. ปีมะเส็ง	ไปกราบสักการะบูชา	พุทธคยา	ประเทศอินเดีย
๗. ปีมะเมีย	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุเวดากอง (ตะโก้ง)	ประเทศพม่า
๘. ปีมะแม	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุดอยสุเทพ	จ.เชียงใหม่
๙. ปีวอก	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุพนม	จ.นครพนม
๑๐. ปีระกา	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุหริภุญชัย	จ.ลำพูน
๑๑. ปีจอ	ไปกราบสักการะบูชา	พระเกศแก้วจุฬามณี	จ.เชียงใหม่ (วัดเกตุ)
๑๒. ปีกุน	ไปกราบสักการะบูชา	พระธาตุดอยตุง	จ.เชียงราย

* หมายเหตุ ไม่ควรนำรูปปั้นสัตว์ประจำปีเกิดต่างๆ ไปบูชาองค์พระธาตุ ซึ่งไม่ใช่หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

ขอให้ทุกท่านใช้ปัญญา เป็นเครื่องพิจารณาว่าสิ่งที่เรากระทำอยู่นั้น ทำให้เราพ้นทุกข์จริงหรือ ทำให้เราร่ำรวยจริงหรือ

แผนที่วัดพระธาตุลำปางหลวง

PHRATART LAMPANGLUANG

แผนผังแสดงอาณาเขตวัดพระธาตุลำปางหลวง ยุวพุทธศาสนิกสมาคมลำปาง
สำรวจเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2510

พิมพ์ที่ จิตวัฒนาการพิมพ์ลำปาง (054) 225691,324503,324506